

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΓΙΑ ΈΚΤΑΚΤΕΣ ΑΝΉΓΚΕΣ, ΚΡΆΤΟΣ & ΓΥΝΑΪΚΕΣ

Αντιγόνη Λυμπεράκη, Πάντειο Πανεπιστήμιο και LSE

Ποιο είναι το ερώτημα;

2

Πώς μια μεγάλη κρίση δοκιμάζει ένα ανέτοιμο σύστημα κοινωνικής προστασίας;

- **Τι** προσαρμόζεται όταν (α) υπάρχει αδήριτη ανάγκη και (β) δεν έχει προβλεφθεί ανταπόκριση;
- **Κοινωνικές λύσεις** ύστατης ευκαιρίας

Γιατί έχει γενικότερη σημασία; Δύο Ελληνικά θέματα:

1. **Γυναίκες ως η μόνιμη κοινωνική εφεδρεία.**
 - Ως εκ της θέσεώς τους 'πληρώνουν την νύφη'
2. **Πελατιακό κράτος.**
Ανταπόκριση κοινωνικών δομών – πώς εξακολουθούν να αναπαράγουν την παλιά τους λειτουργία;

Ποιο είναι το ερώτημα; (2)

3

Ελάχιστο Εγγυημένο εισόδημα ως test case

Γιατί έχει σημασία;

Κατ' εξοχήν κοινωνική αντίδραση στην κρίση.

Η πελατειακή διακυβέρνηση βρίσκεται αντιμέτωπη με την εφαρμογή γενικών κανόνων ισότητας.

Η Δύναμη της θεσμικής αδράνειας.

Αδήριτη ανάγκη για κάποια κοινωνική ανταπόκριση:

Αυτονόητη απάντηση – ΕΕΕ.

ΌΜΩΣ:

- Ο ΣΥΡΙΖΑ είχε το ΕΕΕ ως προγραμματική δέσμευση ως το 2012 .
- Στην προετοιμασία της εκλογικής νίκης του 2015, το ΕΕΕ εξαφανίστηκε.
- Μετά το 2015, υπήρχε ενεργός απόρριψη..

Γιατί;

Περίγραμμα

- Μερικές αναγκαίες αποσαφηνίσεις
- Κοινωνική πολιτική – μέχρι την κρίση
 - ▣ Το άτυπο κοινωνικό κράτος
- Κοινωνική πολιτική στην κρίση: ποιος προσαρμόζεται;
- Οι γυναίκες σε ακόμα περισσότερους ρόλους
- Τα αυτονόητα είναι ακόμα αδιανόητα: το ΕΕΕ.

Κοινωνική πολιτική γενικώς

5

- Η κοινωνική πολιτική υφίσταται για την προώθηση συμφερόντων του **παρόχου** ή χρηματοδότη (που μετράται ως προσπάθεια/ ποσά δαπάνης) ή για το καλό του ωφελούμενου ή δέκτη (που μετράται από αποτελέσματα);
- Βασική διάκριση: Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα ως γενική παρέμβαση **Ή** μια κουρελού συγκεκριμένων παρεμβάσεων ανά κατηγορία;
- ΕΕΕ: Εφαρμογή γενικών αρχών με κοινούς κανόνες σε βάση σαφών και μετρήσιμων κριτηρίων.
- Πελατειακή εξειδίκευση: Αντιμετώπιση κατηγοριών ατόμων ξεχωριστά χωρίς δικαιολόγηση μέσω γενικών αρχών.

Σφάλμα Τύπου I:
Ψευδή θετικά.

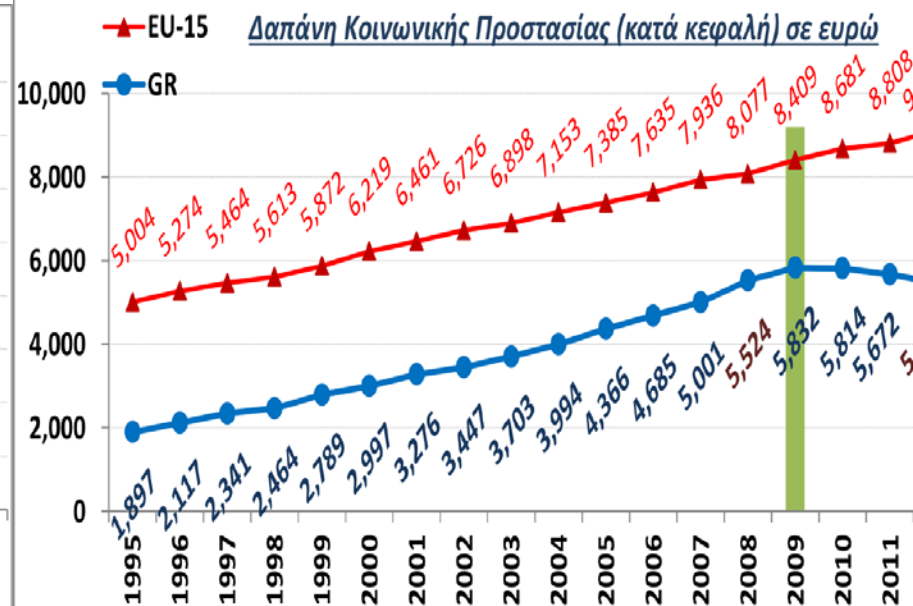
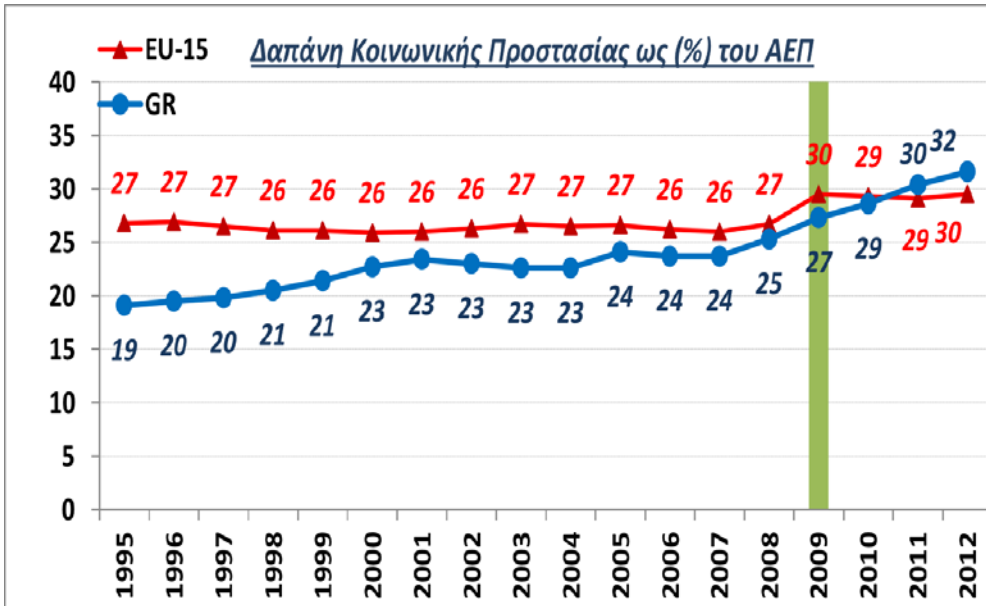
Σφάλμα Τύπου II :
Ψευδή αρνητικά
Δηλαδή
πραγματικοί
δικαιούχοι είτε
εξαιρούνται είτε
αποκλείονται

Τα χαρακτηριστικά του ελληνικού Κοινωνικού Κράτους ΠΡΙΝ από την κρίση

6

- **Το Μεσογειακό Κοινωνικό Κράτος: Κατακερματισμός, υψηλή δαπάνη, χαμηλή αποτελεσματικότητα**
 - Προσανατολισμένο στην χρηματοδότηση και συντήρηση προνομίων
 - Ουδέποτε λειτούργησε ως κοινωνικός ιστός ασφάλειας – μια λειτουργία άτυπης κοινωνικής προστασίας που αναλάμβανε η οικογένεια.
- **Καταπολέμηση της φτώχειας: μια άσκηση ρητορείας**
 - Δημόσια συζήτηση επικεντρώνεται στην προσπάθεια (το ‘κοινωνικό πρόσωπο’) - % του ΑΕΠ στην δαπάνη και όχι σε αποτελέσματα.
 - Η φτώχεια άρχισε να μετριέται από την Eurostat μέσα του 1990- αόρατη σε διακυβέρνηση
 - 1998 – διόρθωση στοιχείων κοινωνικής προστασίας ESSPROS κατά 50% (24% αντί 16%). Σηματοδοτεί μεγαλύτερη αναποτελεσματικότητα, αλλά σχολιάστηκε ως επίτευγμα (‘Ξοδεύουμε όσο η Νότια Ευρώπη’).
 - Όσο δεν μετράται το αποτέλεσμα μπορούμε να δικαιολογούμε π.χ. αυξήσεις συντάξεων ΔΕΗ σαν κοινωνική πολιτική κατά των φτωχών.

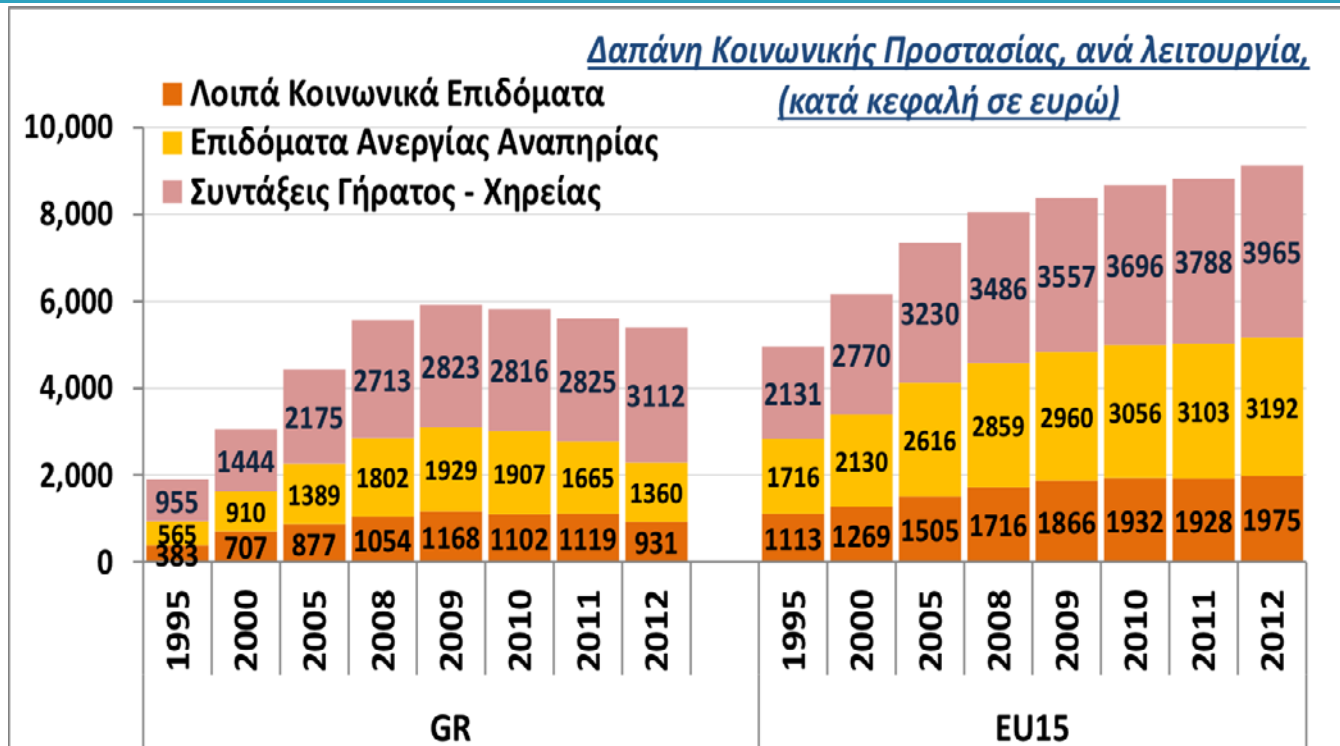
Είναι πρόβλημα δαπανών;

Δαπάνες αυξάνονται σε καλές εποχές - κατοχύρωση νέων προνομίων. -
 απουσία λειτουργίας ιστού ασφάλειας.

Κοινωνική δαπάνη σε ευρώ κατά κεφαλήν – απουσία σταθεροποιητών

Οι κοινωνικές δαπάνες κυριαρχούνται από τις συντάξεις και από την υγεία. Τα κοινωνικά επιδόματα παρέμειναν χαμηλά τόσο πριν όσο και στη διάρκεια της κρίσης. Μόνο 2% της δαπάνης γίνεται μετά από έλεγχο εισοδημάτων. Γιαυτό μειώνουν πολύ λίγο τη φτώχεια –μόλις κατά 4% (24% στην ΙΕ, 10% στην CY and 7% στην PT).

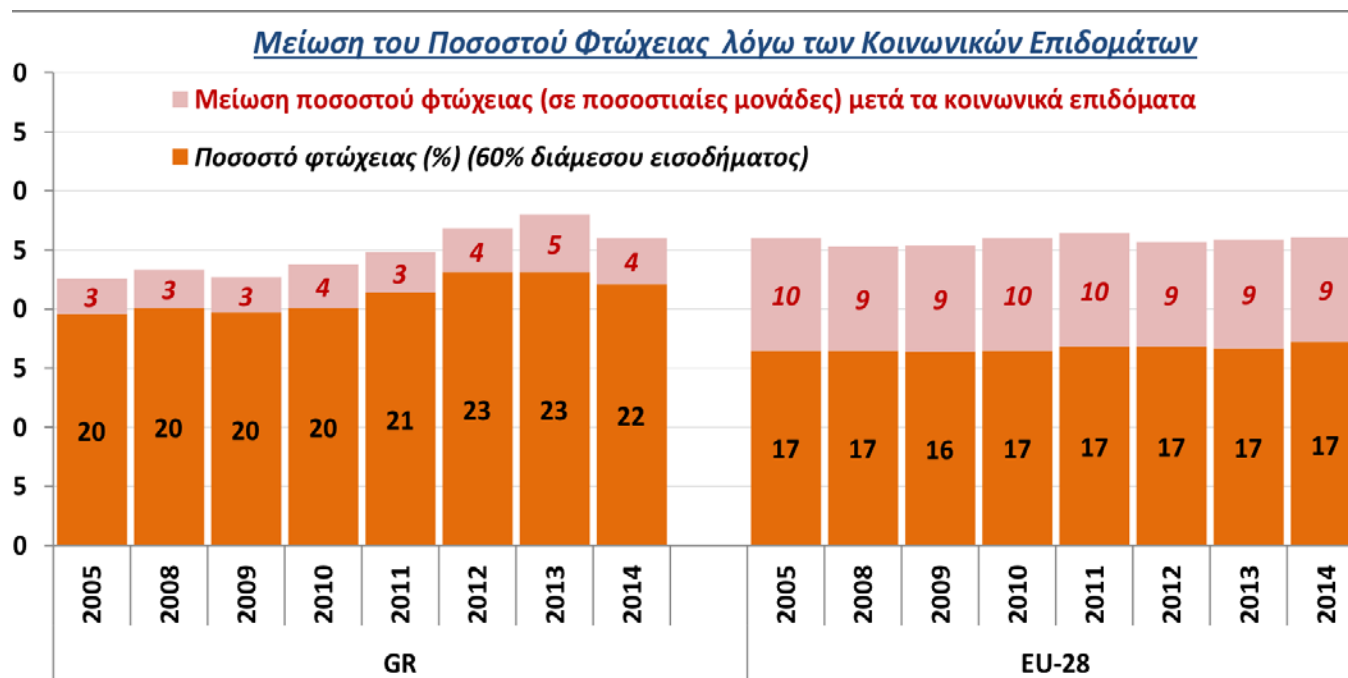
Πενιχρή επίδοση στη μείωση της φτώχειας

9

Υψηλή φτώχεια πάντοτε.

Μείωση λόγω επιδομάτων μηδαμινή.

Αντίδραση στην κρίση ελάχιστη

Ποιός αναλάμβανε την κοινωνική προστασία; Η οικογένεια, δηλαδή;

10

□ Το 'σύνθετο' Κοινωνικό Κράτος στην Ελλάδα

- Ο χαρακτήρας του Επίσημου Κοινωνικού Κράτους, με την κληρονομιά της Μεσογειακής οικογένειας: ο άνδρας εργάζεται και συνεισφέρει, ενώ η γυναίκα φροντίζει (male breadwinner model).
- ..και η σημασία του Άτυπου Κοινωνικού Κράτους: η οικογένεια υμπληρώνει τα κενά που άφηνε το επίσημο σύστημα.
 - στην Ασφάλιση κατά της ανεργίας,
 - στην Παιδική φροντίδα
 - στη Μακροχρόνια φροντίδα
 - στον Κοινωνικό ιστό ασφάλειας (εγγύηση εισοδήματος)
 - στην Αλληλεγγύη των γενεών.....
- Οικογενειακή επιχείρηση, η αγροτική εκμετάλλευση και η μη-αμειβόμενη εργασία των γυναικών συνεισφέρουν τους χρηματικούς & ανθρώπινους πόρους.

- Τι μας δείχνουν τα στοιχεία SHARE;
- Ποιός φροντίζει σε έκτακτες ανάγκες;
- Ποιός χρηματοδοτεί σε έκτακτες συνθήκες;
- Αυτό είναι το Μεσογειακό Κοινωνικό Κράτος (Ferrera etc)

Η λειτουργία του οικογενειακού κοινωνικού κράτους προ κρίσης

11

Στάσεις και απόψεις για την ευθύνη του κράτους και της οικογένειας

Προσωπική φροντίδα για ηλικιωμένα άτομα που έχουν ανάγκη: Η οικογένεια ή το κράτος θα πρέπει να φέρει την ευθύνη;					
Άτομα 50+ SHARE	Αποκλειστικά η οικογένεια	Κυρίως η οικογένεια	Και οι δύο εξίσου	Κυρίως το Κράτος	Αποκλειστικά το Κράτος
Σκανδιναβικές	1.6	4.5	25.3	49.7	19.0
Ηπειρωτικές	3.3	19.0	51.0	20.8	5.9
Νότιες (IT & ES)	7.1	26.7	45.0	15.4	5.8
Ελλάδα	24.9	40.7	25.3	5.7	3.5

Βοήθεια στην Ανεργία	Λήψη Οικονομικής Βοήθειας σε Διαστήματα Ανεργίας , SHARE, άτομα ηλικίας 50+								
	Σύνολο, Βοήθεια από:			Άνδρες, Βοήθεια από:			Γυναίκες; Βοήθεια από:		
	Σύζυγο	Οικογ.	Κράτος	Σύζυγο	Οικογ.	Κράτος	Σύζυγο	Οικογ.	Κράτος
Βόρειες Κεντρικές	62.4	40.0	48.1	13.7	31.3	66.9	72.5	42.3	40.1
Νότιες	68.5	34.0	43.4	25.1	41.4	67.7	78.3	31.8	34.6
Ελλάδα	54.7	48.8	5.3	24.1	47.8	12.2	70.5	49.2	1.4
Μετάβασης	75.3	30.9	36.3	47.3	50.2	51.8	81.0	27.1	32.7

Το κράτος εκκωφαντικά απόν – κυρίως για τις γυναίκες

Ποιος προσαρμόζεται στην κρίση και πώς;

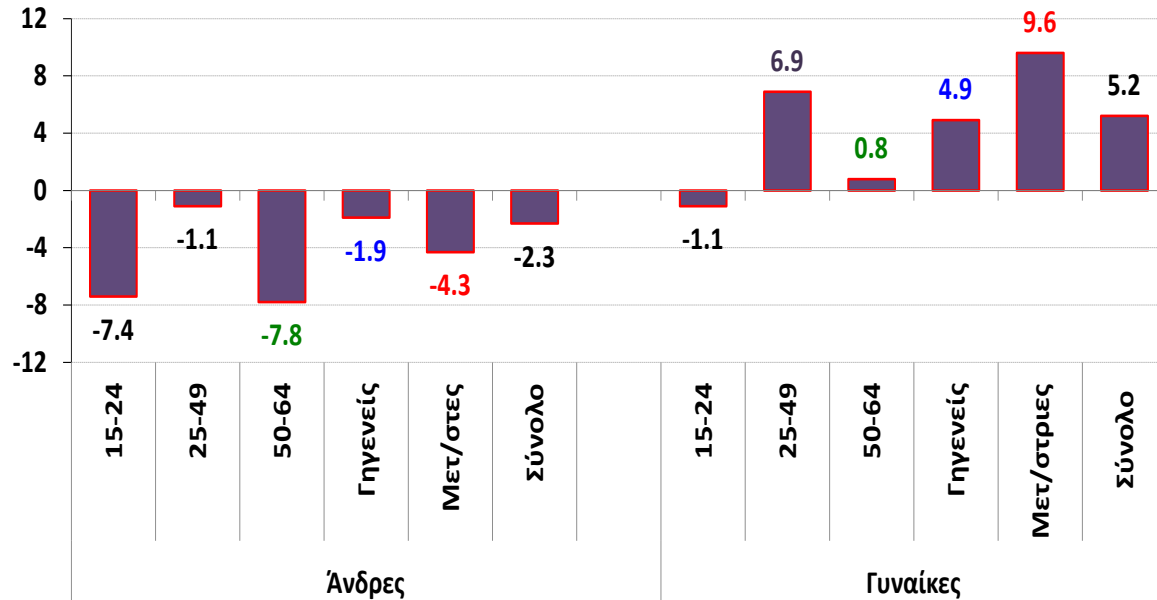
12

- Όταν ήλθε η κρίση το ελληνικό κοινωνικό κράτος ήταν τελείως **απροετοίμαστο**:
 - Επικέντρωση σε μακροχρόνιες παροχές (συντάξεις) ή υγεία (που εξαρτώνται από την προσφορά).
 - Απουσία κοινωνικού ιστού ασφάλειας
 - Ανοδος της ανεργίας δεν βρίσκει ανταπόκριση από την κοινωνική πολιτική
- **Ποιος θα γεμίσει το κενό; Ποιος έχει την τελική ευθύνη;**

Οι πρόσθετες εργαζόμενες -1

13

*Ελλάδα: Μεταβολή (σε ποσοστιαίες μονάδες) 2008q3 - 2015q3
στο (%) Συμμετοχής στην Αγορά Εργασίας*

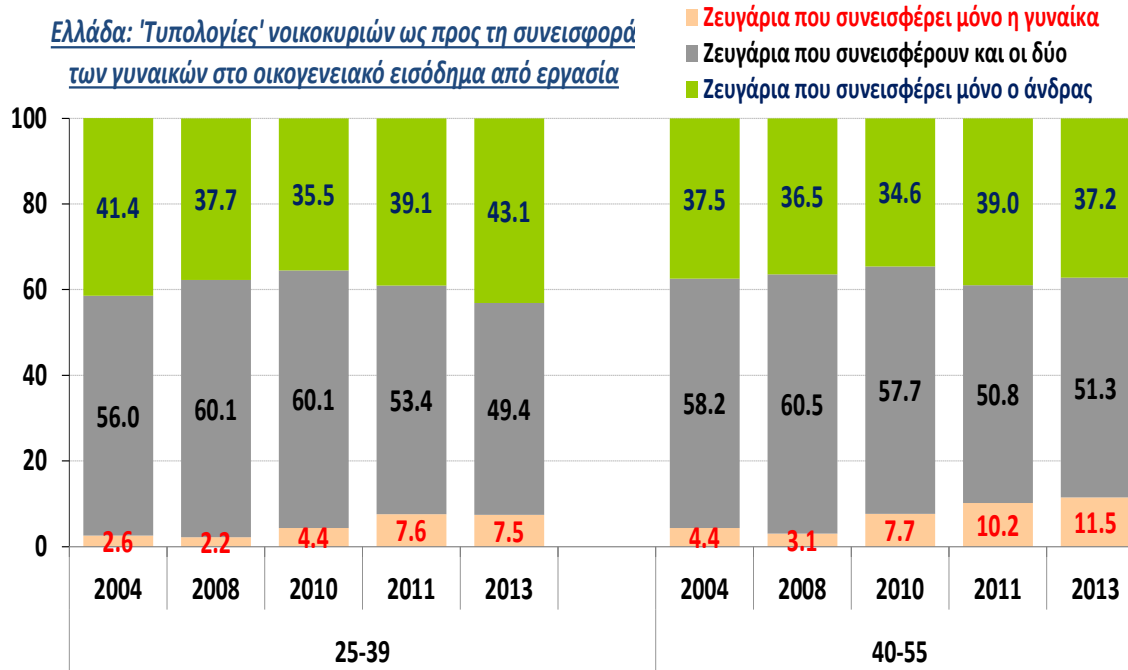
Ενώ στην Β. Ευρώπη η επίμονη ανεργία οδηγεί σε διακοπή της προσπάθειας εξεύρεσης δουλειάς,

Στην Ελλάδα οδηγεί σε εισόδους στην αγορά εργασίας για τις γυναίκες μόνο.

Οι πρόσθετες εργαζόμενες -2

14

Ελλάδα: 'Τυπολογίες' νοικοκυριών ως προς τη συνεισφορά των γυναικών στο οικογενειακό εισόδημα από εργασία

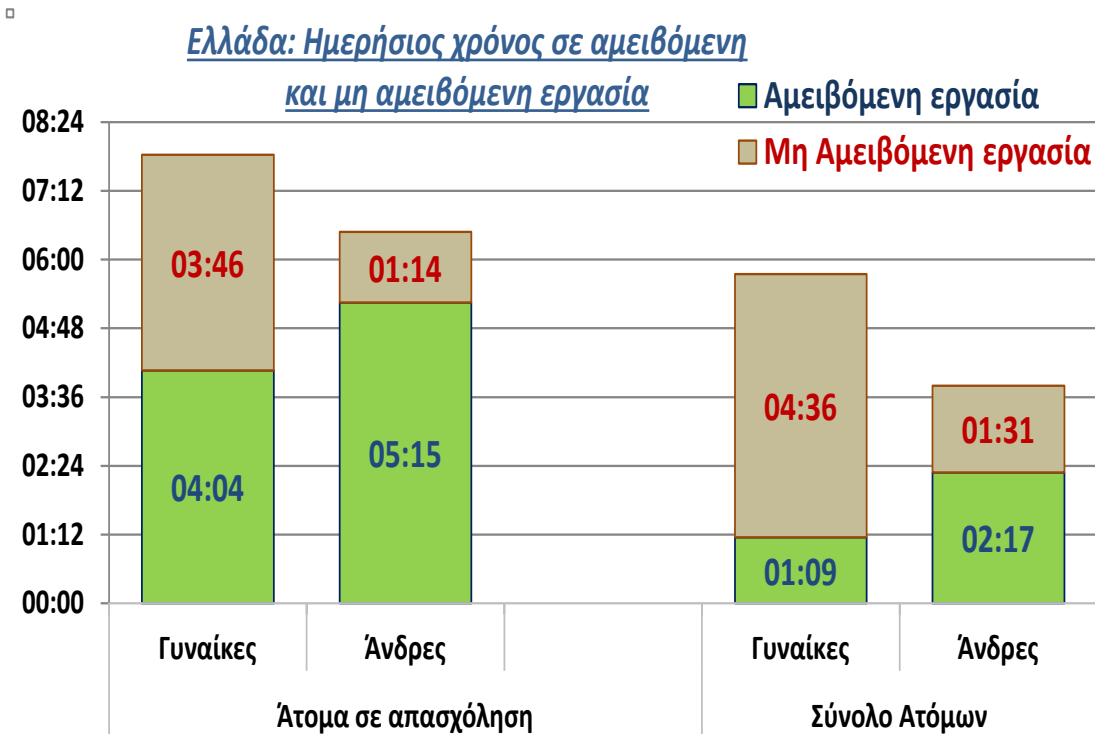

Αυξάνει η συνεισφορά των γυναικών στο οικογενειακό εισόδημα από εργασία.

Οι γυναίκες αναπληρώνουν τον ανύπαρκτο κοινωνικό ιστό ασφάλειας.

Οι πρόσθετες εργαζόμενες -3

15

Πρώτη Έρευνα χρόνου στην Ελλάδα - 2014

Οι γυναίκες αναλαμβάνουν τον ρόλο κοινωνικής προστασίας (έκτακτη προστασία οικογενειακού εισοδήματος) αλλά δεν ελαφρύνονται από άλλες δουλειές.

Οι μεγάλες χαμένες από την κρίση

Η θεσμική ανταπόκριση: ΕΕΕ

16

Μνημονιακή υποχρέωση

- Υποχρέωση **1^{ου} Μνημονίου** 2010 – λησμονείται μετά
- **2^ο Μνημόνιο** – Αναγκαίο προαπαιτούμενο – υλοποιείται με καθυστέρηση ως πιλοτική δράση σε 13 δήμους τον Δεκέμβριο 2014
- **2^ο Μνημόνιο** – απαίτηση γενίκευσης ως το τέλος 2016.
- Στάση ΣΥΡΙΖΑ 2015 «αν το επιζητούν οι δανειστές δεν μπορεί να είναι καλό».
- Αναβολές (καθυστέρηση στην αξιολόγηση, παρεμβολές άλλων προτεραιοτήτων)
- Εναλλακτική έμφαση στη άμεση δημιουργία θέσεων εργασίας (στην κοινωνική οικονομία), κατώτατους μισθούς, χαμηλές συντάξεις και προστασία απασχόληση.
- **ΓΙΑΤΙ;**

Η Δικαιολόγηση της αναστροφής

17

- I. Η φτώχεια οφείλεται σε ανεργία, χαμηλούς μισθούς και ασθενική προστασία απασχόλησης – **ανάγκη πολιτικής απασχόλησης κυρίως στο Δημόσιο και ΟΤΑ**
- II. ΕΕΕ μπορεί να οδηγεί σε παγίδα φτώχειας
- III. Οι συντάξεις λειτουργούν στην πράξη ως κοινωνικός ιστός (οχημα μεταβιβάσεων από τους ηλικιωμένους στους ανέργους) – **ανάγκη άμυνας στις συντάξεις.**
- IV. Η γκρίζα οικονομία εμποδίζει την διαπίστωση των πραγματικών εισοδημάτων και αναγκών και εμποδίζει την εφαρμογή του (**συνεπώς αποφυγή γενικών κανόνων και προτίμηση σε μεταβλητή γεωμετρία.**)

Απόρριψη

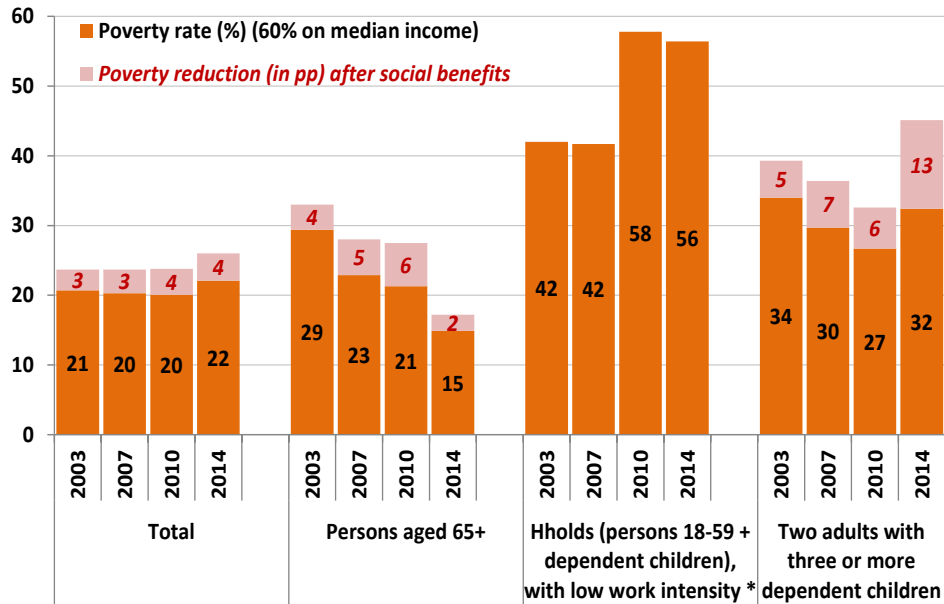
ΕΕΕ

όχι

συγκυριακή

Αλλά οι στατιστικές φτώχειας διαφωνούν

Poverty reduction (in pp) after social benefits

- ▣ Τα εισοδήματα κατέρρευσαν – πτώση κατά κεφαλήν ΑΕΠ 26.3%
- ▣ Η σχετική φτώχεια δεν άλλαξε δραματικά (22.1% όταν μ.ο. ΕΕ 17,2%). Ανισότητα σταθερή
 - Συνταξιούχοι σε καλύτερη θέση
 - Ανεργοί και οικογένειες με παιδιά πολύ χειρότερα.
 - Όταν επικεντρωμένες παροχές ελάχιστες, η παγίδα φτώχειας δεν υφίσταται.

Στατιστικές φτώχειας ενισχύουν το επιχείρημα υπέρ του ΕΕΕ.

Η χρήση συντάξεων ως εργαλείο κατά της φτώχειας

Ελλάδα	Ποσοστό Φτώχειας (%) (60% διάμεσου εισοδημ.)			
	Σύνολο	18-64	65+	Άνεργοι
Μέτρα Πολιτικής				
Ισχύοντα μέτρα –τωρινή κατάσταση	22.4	24.8	15.1	45.7
Σενάριο 1: Ενίσχυση κατά EUR 100 σε κάθε συνταξιούχο (κόστος 3.2 δις)	19.4	23.3	7.5	42.5
Σενάριο 2: Ενίσχυση κατά EUR 100 σε κάθε άνεργο που ζει σε κατάσταση φτώχειας (κόστος 0.8 δις)	19.3	21.1	13.8	34.6

Αποτελέσματα εναλλακτικών πολιτικών στους δείκτες φτώχειας (ίδιο αποτέλεσμα στη φτώχεια, αλλά 4 φορές πιο δαπανηρή μία πολιτική με έμφαση στους συνταξιούχους από ότι στους ανέργους)

Τεχνικές λεπτομέρειες

20

Targeting pensions means:

- ❑ Pensions are a high percentage of h/h income. But they are less important in h/h with unemployed people.
- ❑ The difference of pensions in h/h income in poor and non-poor h/h is very small (20.9 vs 18).
- ❑ Efficacy of targeting has deteriorated during the crisis – so targeting pensions will waste more money now than it did in 2008.

Targeting unemployment directly.

- ❑ In h/h with at least one unemployed person in 2013, pensions represent 27% of total income in non-poor families and only 19.4% in poor families (poverty threshold 60% of median).
 - ❑ In 2008, the respective shares were 22.9% (non-poor) and 24.7% (poor).
- ❑ Proportion of h/h with at least one unemployed person are 19.5% among non-poor and 48.9% among the poor (60% poverty threshold).
- ❑ When looking at extreme poverty (40% of median income)
 - ❑ The share of pensions in h/h income are 27.9% for non-poor and only 11.6% for poor
 - ❑ Whereas the share of unemployment benefit in total income (h/hs with at least one unemployed person) were only 6.1% among non-poor h/h and 16.5% among poor h/h

Εξηγώντας το ‘παράδοξο’

- Η δικαιολόγηση που προτείνει ο ίδιος ο ΣΥΡΙΖΑ **δεν** αντέχει σε κριτική.
- Στην πραγματικότητα – Αντίσταση σε γενικούς κανόνες.
- Απόπειρα να παραμείνει στο πλαίσιο των παραδοσιακών κομματικών πελατειακών δικτύων.
- Σε περιβάλλον όπου δεν υπάρχει δυνατότητα δανεισμού, υπήρχε η ανάγκη να δημιουργήσει άμεσες σχέσεις με τμήματα του εκλογικού σώματος μεγαλύτερης πολιτικής εμβέλειας (άρα προνομιούχων).
- Η αξιοποίηση γενικών κανόνων περιορίζει τη δυνατότητα επι μέρους συμφωνιών που κατέστησαν ευχερέστερες με μια κατηγορική πολιτική. (π.χ. παροχές ΔΕΗ).
- Η περιπτωσιολογία επιτρέπει και την εξυπηρέτηση αλλά και την προσδοκία μελλοντικών διευθετήσεων – που ανοίγει δρόμους διαπραγματεύσεως.

Κοινωνική πολιτική μετά την κρίση

- **Μπήκαμε** στην κρίση χωρίς ουσιαστική κοινωνική πολιτική,
 - ▣ με την οικογένεια να προσφέρει την ουσιαστική προστασία και το κράτος να μοιράζει προνόμια.
- Θα **βγούμε** από την κρίση **όπως μπήκαμε**.
 - ▣ Προσπάθεια διάσωσης ρόλου της κράτους
 - ▣ **σε βάρος της οικογένειας** – αναλαμβάνει μεγαλύτερο αντικείμενο και χρηματοδοτεί μέσω φορολογίας και το έργο του Κράτους.
- **ΟΜΩΣ αυτό δεν είναι βιώσιμο** – αναζήτηση ενός νέου ουσιαστικού ρόλου για την κοινωνική πολιτική.